

Żołnierze w służbie historii

<https://zolnierzewhistorii.ipn.gov.pl/zwh/form/r283000329006,Aleksandra-Bebenek.html>
19.04.2024, 20:33

Renata Bielecka

Nazwa
szkoły

CKZiU Chwałowice

Ulica i nr
domu
szkoły

Chwałowice 247

Kod
pocztowy
szkoły

27-100

Miasto
szkoły

Chwałowice

Dane zespołu

Nauczyciel -
Opiekun -
imię i
nazwisko

Renata Bielecka

Pierwszy uczeń

Uczeń 1 -
imię i
nazwisko

Aleksandra Bębenek

Drugi uczeń

Uczeń 2 -
imię i
nazwisko

Przemysław Siarzynski

Trzeci uczeń

Uczeń 3 -
imię i
nazwisko

-

Miejsce pamięci

Nazwa
miejsca

Iłża

Lokalizacja

Array

Dokładny
opis
miejsca

Łża, to obecnie małe miasteczko, malowniczo położone u podnóża zamku biskupiego Jana Grota. Kiedyś słynące z garncarstwa, jedno z ważniejszych miast na szlaku handlowym na skraju Puszczy Łżeckiej. Historycznie związane z Małopolską, przynależało do województwa kieleckiego. Do 1918r. było miastem powiatowym. Po I wojnie światowej rozwijał się prężnie Centralny Ośrodek Przemysłowy i władze powiatu łżeckiego przeniosły swą siedzibę do Starachowic. Taką Łżę pamiętał Antoni Heda z dzieciństwa. Tu w parafialnym kościele pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny przyjął chrzest i do tej świątyni przychodził pieszo na nabożeństwa z oddalonych o 8 km Małomierzyc. Po wyjściu z więzienia przyjeżdżał z Warszawy do Łży na uroczystości patriotyczne, by spotkać się ze swoimi podkomendnymi. Towarzyszyli mu agenci UB, których raporty z tych spotkań można przeczytać na stronach biuletynu IPN. Teraz Łża to siedziba gminy Łża w województwie mazowieckim. Liczba mieszkańców tego miasteczka spadła poniżej 5 tysięcy. Mieszkańcy dobrze pamiętają charyzmatycznego dowódcę oddziałów partyzanckich i Armii Krajowej, jego wystąpienia na uroczystościach patriotycznych do 2006 roku i pielęgnują Jego legendę.

W Łży znajduje się kilka miejsc pamięci upamiętniających tego słynnego Dowódcę. Jest to pomnik Bohatera, tablice poświęcone Generałowi oraz witraż w miejscowym kościele. W miasteczku znajduje się też izba pamięci Armii Krajowej w budynku dawnego gimnazjum, gdzie wyeksponowano zasługi Antoniego Hedy - dowódcy Łżeckiego Obwodu AK „Dolina”. Wszystkie te miejsca pamięci znajdują się w sercu miasta przy parafialnym kościele.

POMNIK GENERAŁA

Pomnik naszego Bohatera znajduje się w centrum miasteczka, na skwerze miejskim tuż przy murze Kościoła pw. WNMP przy ulicy Radomskiej 4. Został odsłonięty rok po śmierci Antoniego Hedy 8 września 2009r., w 70 rocznicę słynnej bitwy obronnej pod Łżą, w której nasz bohater, jako 23 latek brał czynny udział. Jest to najmłodszy pomnik w mieście. Pomnik to naturalnych wymiarów postać Legendarnego Dowódcy, na niewysokim cokole z bordowego granitu. Generał stoi na kolumnie w mundurze wojskowym i w przedwojennym, oficerskim płaszczu. Na głowie ma czarny beret - symbol Jego oddziału. Jego prawa ręka wspiera się na kotwicy Polski Walczącej, na której leży beret, taki jaki nosili "Szaracy". Głowę ma zwróconą ku kościołowi, a sylwetka jest w ruchu, jakby Antoni Heda chciał zejść z cokołu i ruszyć do świątyni. Świadczy to o tym, że wiara była dla

niego najważniejsza. Z pomnika przemawia żołnierska tradycja, patriotyzm i religijność. Na cokole jest wykuty napis:
Generał
Antoni Heda-
Szary
Uzupełnieniem pomnika są trzy granitowe, bordowe tablice na murze kościelnym ze szczegółowym życiorysem bohatera. Na trzeciej tablicy biogram kończy cytat: „SEMPER FIDELIS DEO, HONORI ET PATRIAE” co tłumaczyć można „Wierny dewizie BÓG, HONOR I OJCZYZNA”.
Poniżej tablic z biogramem umieszczono 6 tabliczek głównych fundatorów pomnika:
Halina Wróblewska ps. „Lilla” por. WP, Prezydent RP Lech Wałęsa, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Samorząd Województwa Świętokrzyskiego, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Radomiu oraz Samorząd Gminy Iłża.
Pomysłodawczynią budowy tego pomnika była Halina Wróblewska-porucznik W.P. pseudonim „Lilla”. O budowie pomnika generała zdecydowano w Iłży już w 2006r., jeszcze za życia bohatera. Społeczny Komitet Budowy Pomnika Generała Antoniego Hedy "Szarego" zawiązał się w Iłży w 2006 roku, a swą siedzibę miał w budynku Gimnazjum. Na jego czele stała Aleksandra Grzegorzczak - siostrzenica Haliny Wróblewskiej. Pomnik to dzieło Jacka Guzery z

Dąbrowy koło Kielc wg. projektu Leszka Drózdza i Sylwestra Kiełka ze Starachowic. Tablice z biogramem wykonał Dariusz Kruszyński ze Starachowic. Niezwykłe jest to, że akcję budowy pomnika w Łży wspierali finansowo nie tylko mieszkańcy gminy Łża i regionu mazowieckiego, ale i świętokrzyskiego. W uroczystości odsłonięcia pomnika wzięły udział setki osób z całej Polski. Wśród gości był wysłannik z Kancelarii Prezydenta Polski Lecha Kaczyńskiego, parlamentarzyści, wojewoda mazowiecki, ale najważniejszymi gośćmi byli ci, którzy walczyli o wolność i suwerenność Polski – podkomendni Generała. W homilii ks. płk Janusz Radzik z parafii garnizonowej w Radomiu, przedstawił życiorys Generała Szarego, opowiadając o odwadze i determinacji w walce o wolność. Na koniec przytoczył słowa biskupa polowego Wojska Polskiego generała dywizji Tadeusza Płoskiego, wypowiedziane 21 lutego 2008 roku podczas pogrzebu generała Hedy: „Panie generale Hedo, jesteś wciąż żywy, bo umiałeś kochać.” Oprawa uroczystości była godna wielkiego człowieka. Zabytkowym organom kościelnym przygrywała ilżecka orkiestra dęta i orkiestra wojskowa, nadając uroczystości podniosły charakter i wywierając na uczestnikach mszy duże wrażenie. Sztandar Wojska Polskiego został wprowadzony do kościoła

w asyście Kompanii
Honorowej Wojska
Polskiego, a za nim
weszy kolejne sztandary,
a wśród nich sztandar
naszej szkoły.

TABLICA w Kościele
WNMP

Postać Generała Hedy na
pomniku zwraca się ku
kościółowi pod
wezwaniami WNMP, w
którym w 1916r. został
ochrzczony. Świątynia ta
skrywa również niezwykłą
osobistą pamiątkę. W
kaplicy Szyszkowskich
wyeksponowany jest
Krzyż Virtuti Militari, który
osobiście przekazał do
świątyni Antoni Heda jako
wotum dziękczynne.

W pierwszą rocznicę
śmierci bohatera, 14
lutego 2009r. odsłonięto
w kościele tablicę
pamiątkową.

Umiejscowiono ją w lewej
nawie, przy drzwiach
bocznych, którymi
wchodził do świątyni w
dzieciństwie „Szary”.

To czarna płyta
granitowa, na której
znajduje się: po lewej
stronie krzyż, zaś na
środku wizerunek
Generała. Na tablicy
widnieje napis:

"W dobrych zawodach
wystąpiłem,
bieg ukończyłem. Na
ostatek odłożono
dla mnie wieniec
sprawiedliwości"
GENERAŁ ANTONI HEDA
"SZARY"

1916-2008

SYN TEJ ZIEMII
NIEUGIĘTY ŻOŁNIERZ I
DOWÓDCA WOJSK
PARTYZANCKICH ZWZ,
ARMII KRAJOWEJ, WIN
OKRĘGU RADOMSKO -
KIELECKIEGO.

CZTEROKROTNIE
SKAZANY NA KARĘ
ŚMIERCI PRZEZ

WOJSKOWY SĄD PRL
ODZNACZONY: KRZYŻEM
VIRTUTI MILITARI -
DWUKROTNIE,
KRZYŻEM
KOMANDORSKIM Z
GWIAZDĄ ORDERU
ODRODZENIA POLSKI,
KRZYŻEM WALECZNYCH,
ORDEREM GWIAZDY
WYTRWAŁOŚCI
WIELKIEMU CZCICIELOWI
DUCHA ŚWIĘTEGO,
WIERNEMU BOGU I
OJCZYŹNIE
WSPÓŁTOWARZYSZE
BRONI I PRZYJACIELE
W PIERWSZĄ ROCZNICĘ
ŚMIERCI,
IŁŻA, 14 LUTEGO 2009
ROKU

WITRAŻ
Wyjątkowym
upamiętnieniem
Antoniego Hedy-Szarego
jest witraż w tym
kościółce. W latach 60-tych
XX wieku staraniem
proboszcza Józefa
Dziadowicza,
wieloletniego przyjaciela
„Szarego” zainstalowano
w oknie kościoła
wyjątkowy witraż z
napisem „Za naszą
wolność i waszą”.
Przedstawia on postaci
trzech walczących o
wolność Polski na naszych
terenach żołnierzy:
powstania styczniowego, I
wojny światowej i II wojny
światowej. Nad
postaciami rozwinięta jest
chorągiew Polski z
napisem „Bóg i ojczyzna”.
Poniżej postaci po lewej
stronie znajduje się Krzyż
Virtuti Militari, a po
prawej symbol Polski
Walczącej. W dolnej
części witrażu znajduje
się napis: „Boże, któryś
jest na niebie wyciągnij
sprawiedliwą dłoń”, Pod
napisem, sprytnie

wkomponowano w okienka witrażu, prawie niewidoczne podpisy- SZARY, JUDYM, POTOK, KRZYK. To pseudonimy dowódców Podziemia AK walczącego na naszym terenie. To w czasach komuny, gdy żołnierze AK piętnowani byli przez władze ludową, odważny gest społeczności łżeckiej i księdza proboszcza, który w okresie wojny pełnił funkcję kapelana struktur konspiracyjnych AK.

Tablica na Murze Pamięci
W tym samym dniu, w którym odsłonięto pomnik Generała wmurowano pamiątkową tablicę na Murze Pamięci Pomnika obrońców Ziemi Łżeckiej, który znajduje się z drugiej strony kościoła, przy placu 11 listopada. Ten najwyższy pomnik w mieście powstał w 1998r. i upamiętnia wszystkich bohaterów Ziemi Łżeckiej, którzy walczyli o wolną Polskę. Za tym pomnikiem jest mur pamięci z napisem: "Obrońcom Ziemi Łżeckiej". Pod napisem są tablice upamiętniające bohaterów, którzy wpisali się w historię naszego regionu. W drugim rzędzie od góry, trzecia tablica z prawej to tablica upamiętniająca Generała Antoniego Hedę-Szarego. Po lewej stronie tej mosiężnej tablicy znajduje się order Virtuti Militari, zaś po prawej znak Polski Walczącej oraz napis:
PAMIĘCI
GEN. WP ANTONIEGO
HEDY - SZAREGO
I JEGO PODKOMENDNYCH
WALCZĄCYM W
SZEREGACH
ARMII KRAJOWEJ,

DELEGATURY SIŁ
ZBROJNYCH,
RUCHU OPORU ARMII
KRAJOWEJ
ORAZ ZRZESZENIA
"WOLNOŚĆ I
NIEZAWISŁOŚĆ"
O NIEPODLEGŁOŚĆ
POLSKI
SPOŁECZNY KOMITET
BUDOWY POMNIKA GEN.
A. HEDY - SZAREGO W
IŁŻY

Szkolna Izba Pamięci
W miasteczku przed
reformą edukacji
funkcjonowało Publiczne
Gminne Gimnazjum im.
Armii Krajowej przy ulicy
Bodzentyńskiej 45,
którego jesteście
absolwentami. W 2009
roku otworzono w nim
Szkolną Izbę Pamięci
Armii Krajowej, w której
jedną ze ścian
poświęcona jest
Oddziałowi gen.
Antoniego Hedy- Szarego.
Obecnie budynek
przeszedł w posiadanie
PSP w Iłży im marszałka
Józefa Piłsudskiego. Izbę
można zwiedzać od
poniedziałku do piątku w
godzinach zajęć
szkolnych po uprzednim
ustaleniu terminu z
sekretariatem szkoły tel.
48 616 55 61.

UROCZYŚTOŚCI
CYKLICZNE
Co roku w parafialnym
Kościele pw. WNMP z
imiennym wymienieniem
gen. Antoniego Hedy,
przemarszem z kościoła
pod pomnik Generała w
asyście pocztów
sztandarowych i orkiestry
dętej oraz złożeniem
wiązanek kwiatów pod
pomnikiem odbywają się:
-1 marca uroczysta msza
święta w intencji

Żołnierzy Wyklętych
-8 września uroczysta
msza święta w rocznicę
Bitwy pod Iłżą
-w niedzielę najbliższą do
1 października uroczysta
msza święta z okazji
bitwy pod Piotrowym
Polem i spotkanie na
Partyzanckiej Polanie
Pamięci w Puszczy
Iłżeckiej
-W ostatnią niedzielę
maja „Partyzancka” msza
święta w kościele św.
Sadoka w
Małomierzycach (parafia
Iłża) , celebrowana w
intencji gen. bryg.
Antoniego Hedy
„Szarego” i jego
podkomendnych.
RAJDY I MARSZE
-Marsz Pamięci Armii
Krajowej Ziemi Iłżeckiej,
Świętokrzyskiej i
Radomskiej im.
komendanta Armii
Krajowej Antoniego Hedy
ps. „SZARY (od 2017r.
organizowany przez
Społeczny Komitet
Upamiętnienia Wydarzeń
Historycznych w Iłży) -
koniec września.

-Rajd Rowerowy
„Szlakiem Iłżeckich
Oddziałów Partyzanckich
im. gen.. Antoniego Hedy
ps. „Szary” (od 2007r.
organizowany przez
MGOSiR Iłża) - początek
października.

Zdjęcia

Żywa lekcja historii

Opis
przeprow-
adzonej
żywej
lekcji
historii

Temat: Śladami gen bryg.
Antoniego Hedy-Szarego
po rodzinnej Ziemi
łżeckiej

Data realizacji:
9, 13 czerwca 2019 roku.

I CZĘŚĆ LEKCJI – Msza
święta w Małomierzycach
i wywiady w

Chwałowicach

II CZĘŚĆ LEKCJI -

Wycieczka po miejscach
pamięci

Adresaci: Uczniowie
CKZiU Chwałowice i PSP w
Iłży

Uczestnicy: Uczniowie
klasy II CKZiU Chwałowice
(18 osób) i ostatnich klas
PSP w Iłży (30 osób),
mieszkańcy Małomierzyc i
Iłży

Cele lekcji:

- Przypomnienie historii
działań w okresie II wojny
światowej na terenie Iłży
- Poznanie losów gen.
bryg. Antoniego Hedy -
Szarego
- Poznanie miejsc
pamięci o Legendarnym
dowódcy na Ziemi
łżeckiej
- Uczczenie Jego pamięci
przy pomniku
- Kształtowanie postaw
patriotycznych.
- Wzmacnianie
tożsamości narodowej.

Materiały:

□ Prezentacja
multimedialna

□ Widokówki miejsc
pamięci
□ Krzyżówka
sprawdzająca wiedzę
□ Wywiad - spotkanie
zrejestrowane w
Chwałowicach 9 czerwca
2019r.z:
o panią Teresą Hedą-
Snopkiewicz- córką
Bohatera ,
o kpt. Tadeuszem
Sułowskim -m
kombatantem AK,
partyzantem „Szarego”
o ppłk. d.s. Wojciechem
Fabianem ze Światowej
Federacji Polskich
Kombatantów
o panem Ryszardem
Wójcikiem - historykiem z
Warszawy

Część I:
Nawiązaliśmy kontakt z
córką generała Antoniego
Hedy- panią Teresą Hedą-
Snopkiewicz, mieszkającą
w Warszawie.
Zaprosiliśmy ją do naszej
szkoły na spotkanie z
uczniami. Z uwagi na
liczne obowiązki termin
spotkania ustaliła pani na
9 czerwca 2019r., po
mszy świętej w
Małomierzycach -
rodzinnej wsi bohatera.
Jesteśmy uczniami klas
mundurowych, a
Małomierzyce to
sąsiednia wieś od
Chwałowic więc
tradycyjnie
uczestniczymy w tym
doniosłym nabożeństwie,
które jest żywą lekcją
historii. Przyjeżdżają na
nią kombatanci, jest więc
okazja do posłuchania ich
relacji z wydarzeń II wojny
światowej. Razem z
uczniami naszej szkoły
uczestniczyliśmy we mszy
świętej w intencji

Komendanta „Szarego” i jego żołnierzy, która odbyła się w Kościele p.w. Św. Sadoka w Małomierzycach.

Po mszy świętej, złożeniu kwiatów i spotkaniu z kombatantami powróciliśmy do naszej szkoły na spotkanie-wywiad.

Oprócz córki bohatera pani Teresy Hedy - Snopkiewicz udało nam się zaprosić na wywiad kpt, Tadeusza Sułowskiego- 90 letniego „Szaraka”, ppłk.

Wojciecha Fabiana ze Światowej Federacji Polskich Kombatantów i pana Ryszarda Wójcika- historyka z Warszawy.

Wszyscy zaproszeni na spotkanie Goście bardzo dobrze osobiście znali Generała. Chętnie opowiadali nam jego niesamowity życiorys.

Część II

Przygotowaliśmy prezentację multimedialną i widokówki „łżeckich” miejsc pamięci o generale Antonim Hedzie - Szarym. Zmontowaliśmy również film z wywiadu przeprowadzonego w dniu 09.06.2019r. w

Chwałowicach z elementami partyzanckiej mszy świętej w Małomierzycach.

Żywa lekcja historii dla uczniów PSP w Łży z oddziałami gimnazjalnymi rozpoczęła się wycieczką po miejscach pamięci o Generale. Ola Bębenek była przewodniczką tej wycieczki. Opowiadała ciekawe fragmenty z życia bohatera. To było nie lada wyzwanie, stanąć na przeciwko swoich rówieśników i skupiać ich uwagę mimo upału i

zbliżających się wakacji.
Uczniowie zdziwieni byli
jak wiele jest miejsc
upamiętniających tego
wyjątkowego człowieka,
słynącego z waleczności i
brawurowych akcji
rozbicia więzień.
Po wycieczce
powróciliśmy pod pomnik
„Szarego” w Iłży,
zapaliliśmy znicze i
uczcziliśmy Jego pamięć
minutą ciszy. Na skwerku
wokół pomnika w cieniu
drzew (temperatura w
cieniu 340C)
wysłuchaliśmy
fragmentów wywiadu z
córką T. Hedą -
Snopkiewicz, kpt. T.
Sułowskim, ppłk.
Wojciechem Fabianem i
R. Wójcikiem. Młodzież
najuważniej słuchała
córkę, która opowiadała o
ojcu i jego sile charakteru
w przewyciężaniu
wszelkich trudności.
Wypowiedzi wszystkich
gości wywiadu utwierdziły
uczniów w przekonaniu,
że generał brygady
Antoni Heda - Szary jest
wyjątkową postacią,
godną naśladowania.
Ziemia Iłżecka jest dumna
ze swego bohatera. Na
zakończenie odbył się
konkurs wiedzy o Antonim
- Hedzie Szarym w formie
krzyżówki. Sprawdzał on
wiedzę na temat naszego
bohatera. Najszybsi
otrzymali nagrody i
widokówki. Przygotowane
materiały: krzyżówkę,
widokówki i prezentacje z
miejsc pamięci
przekazaliśmy
nauczycielowi historii z
PSP do Szkolnej Izby
Pamięci.
To pierwsza taka
IMIENINOWA ŻYWA
LEKCJA HISTORII o
Generale Antonim Hedzie
-Szarym w Iłży. Uczniowie

poznali historię
komendanta
legendarnego oddziału
"Szaraków", żołnierza
wyklętego, dowódcę
Obwodu Łżeckiego AK
„Dolina”, schwytanego
przez Urząd
Bezpieczeństwa w
1948r., więzionego,
skazanego na karę
śmierci, ułaskawionego i
walczącego dalej słowem
o wolność i suwerenność
Polski. Uczniowie
zrozumieli, że pamięć o
Legendzie Ziemi Łżeckiej
-Antonim Hedzie- Szarym
musi być przez nich
pielęgnowana i
przekazywana następnym
pokoleniom.

ZAPRASZAMY do
obejrzenia filmu z żywej
lekcji historii i
przeczytania artykułów.

- Film: Żywa lekcja
historii

<https://www.youtube.com/watch?v=ZpUURAQBn5A>

- Artykuł w prasie
lokalnej: Echo Dnia
Radom z dnia
18.06.2019r.

<https://echodnia.eu/radomskie/gmina-ilza-uczniowie-szkoly-z-chwalowic-uczili-legendarnego-antoniego-hede->

[szarego/ar/c1-14217651](https://echodnia.eu/radomskie/gmina-ilza-uczniowie-szkoly-z-chwalowic-uczili-legendarnego-antoniego-hede-szarego/ar/c1-14217651)

Strony internetowe:

-PSP w Łży

www.pspilza.pl

-CKZiU Chwałowice

www.ckuchwalowice.pl

- Zdjęcia

Zdjęcia

Pliki

Plik ZIP

Sylwetka bohatera

Imię i nazwisko bohatera

gen. bryg. Antoni Heda -
Szary

Lata życia

1916-2008

Opis postaci

Chwałowice- miejscowość w której znajduje się nasza szkoła obecnie położona jest w województwie mazowieckim, powiat radomski, gmina Iłża, ale przed wojną tereny te przynależały do województwa kieleckiego, powiat iłżecki z siedzibą w Wierzbniku (nie istniało jeszcze miasto Starachowice dopiero w 1939 roku połączono miasto Wierzbnik, osadę fabryczną Starachowice oraz wieś Starachowice i utworzono miasto Starachowice-Wierzbnik, które w 1949 roku przyjęło nazwę Starachowice). Ziemia iłżecka była areną ważnych bitew: Pakosław (1915), Iłża (1939) Piotrowe Pole (1944). Lasy Puszczy Iłżeckiej

były schronieniem dla walecznych oddziałów partyzanckich „Ponurego” i „Szarego”. Trudno, więc było dokonać wyboru bohatera Konkursu.

Ola Bębenek członek naszego zespołu jest mieszkanką Małomierzyc-rodzinnej wsi Antoniego Hedy ps. „Szary”. Zna mieszkającą tu rodzinę Legendy Ziemi Łżeckiej-siostrę, siostrzenicę i krewnych. Od kiedy pamięta pod koniec maja w miejscowym kościółku odbywa się uroczysta msza święta „partyzancka”, w której uczestniczył pułkownik Heda. Mały plac przykościelny z trudem mieści poczty sztandarowe, delegacje i gości. Na parkingu pojawiały się samochody z rejestracjami z różnych województw, a na podwórkach wozy konne, którymi przybywali z okolic byli partyzanci i żołnierze. Do dzisiaj, mimo że od śmierci Antoniego Hedy minęło 11 lat małomierzycza msza jest wciąż ogromnym wydarzeniem, w którym uczestniczą Jego podkomendni, żyjący żołnierze AK, władze, delegacje kombatantów, córki Antoniego Hedy i wielu zaproszonych gości. To właśnie ta niemijająca pamięć o tym niezwykłym człowieku zdecydowała, że bohaterem, którego opiszemy w Konkursie „Żołnierze w służbie historii” będzie Generał Brygady Antoni Heda-Szary.

Antoni Heda „Szary”
DZIECIŃSTWO I MŁODOŚĆ
Urodził się 11
października 1916r. w
Małomierzycach koło Łży.

Miejscowość ta to sąsiednia wieś Chwałowic, w której znajduje się nasza szkoła. Rodzinna wieś jest malowniczo zamknięta pierścieniem Lasów Małomierzyckich, a część wioski, w której stoi do dziś rodzinny dom bohatera z numerem 122 to Stara Wieś. Jego rodzice utrzymywali się z dziewięciorgiem dzieci z pracy na roli, a ta nie zapewniała zbyt dobrych warunków życia. W 1923r. Antoni Heda jako siedmiolatek rozpoczął naukę w czteroletniej Publicznej Szkole Powszechnej w Małomierzycach. Z przekazów rodzinnych Ola wie, że ta szkoła nie przypominała obecnych podstawówek. Lekcje odbywały się w wiejskim domu, którego gospodarze udostępniali na szkołę tylko jeden pokój. Modlitwą codziennie zaczynały się lekcje szkolne i modlitwą je kończono. Wszystkie uroczystości szkolne: początek roku szkolnego, zakończenie roku szkolnego i święta państwowe (obchodzono już wtedy święto 11 listopada i 3 maja) rozpoczynały się zawsze uroczystą mszą świętą w oddalonym o 8 km parafialnym kościele w Iłży. Wyjątkowa religijność wyniesiona z domu rodzinnego i postawy kształtowane przez szkołę miały ogromny wpływ na postawę naszego bohatera. Jako dowódca oddziałów partyzanckich organizował polowe msze święte dla swoich podkomendnych, a wiara i modlitwa pomagały mu

później przetrwać
najtrudniejsze momenty
życia.
Klasę czwartą Antoni
Heda ukończył w 1927r.
Wielu rówieśników
kończyło edukację na tym
etapie, bo we wsi nie
uruchomiono klas V,VI,VII.
Jednak rodzina Hedów
wspierała dzieci w dalszej
edukacji- widząc, w nauce
szansę na lepsze życie.
Antoni Heda w swojej
książce wspomina, że
najstarszy brat
kontynuował naukę w
siedmioklasówce w Łży,
pokonując o świcie pieszo
ośmiokilometrową drogę
do szkoły. Po jej
ukończeniu uczył się dalej
w Ostrowcu
Świętokrzyskim i został
nauczycielem. Nasz
bohater ostatnie klasy
szkoły powszechnej
ukończył w Rzecznowie-
sąsiedniej gminie
mieszkając u swojego
brata- nauczyciela.
Jednak jak sam wspomina
nauka szła mu średnio,
ale upór, ambicja,
wytrwałość i siła
charakteru pomagała
pokonywać szczyble
edukacji. Mógł zaprzestać
dalszej nauki i zostać na
gospodarstwie rodziców,
ale już wtedy nasz
bohater wiedział, że praca
na roli nie jest dla niego.
Nie skorzystał również z
kontynuowania nauki w
Ludowej Szkole Rolniczej
w Chwałowicach, która
utworzona w 1928r., była
pierwszą takiego typu
placówką oświatową dla
chłopców i do której my
uczęszczamy dzisiaj.
Ciągnęło go do wojska. W
pamięci utkwiał mu pobyt
legionistów
stacjonujących w
Małomierzycach w 1920r.
W 1931r. rozpoczął naukę

w Kolejowej Szkole
Technicznej przy ul.
Słowackiego 8 w
Radomiu. Ta powstała w
1919r. prężnie rozwijająca
się dzięki Radomskiej
Fabryce Broni męska
szkoła kształciła średnie
kadry techniczne dla
zakładów Centralnego
Okręgu Przemysłowego.
Od 1932r. uczniowie
mogli korzystać z
nowoczesnego budynku
dydaktycznego i
doskonale wyposażonych
warsztatów przy ul.
Kościuszki 7.
Uzupełnieniem nauki były
dodatkowe kursy
zbrojeniowe. Uczniowie
otrzymywali więc
doskonałe wykształcenie.
Nauka trwała 6 dni w
tygodniu, Antoni rzadko
mógł przyjeżdżać do
domu oddalonego od
szkoły o 30 km. Rodzice i
brat jak mogli wspierali
go finansowo, ale sami
mieli bardzo ciężko. Nasz
bohater nie skarżył się,
przystosował się do
trudnych warunków, żył
bardzo skromnie i
oszczędnie. Ta
umiejętność
samodyscypliny i
adaptacji do trudnych
warunków pomogła mu w
prowadzeniu oddziału
oraz w przetrwaniu
okresów uwięzienia.
Po ukończeniu szkoły w
1936r. otrzymał pracę w
Fabryce Zbrojeniowej w
Starachowicach w Izbie
Pomiarów. Został
powołany do Szkoły
Podchorążych Rezerwy 2
Dywizji Legionów w
Sandomierzu i
przydzielony do plutonu
karabinów maszynowych,
a później do plutonu
działek. Wysoki poziom
szkolenia bardzo
odpowiadał bohaterowi.

Ukończył Dywizyjny Kurs Podchorążych Rezerwy 2 DP Legionów przy 4 Pułku Piechoty Legionów w Kielcach. Kwalifikacje i doświadczenie zdobyte w czasie służby wojskowej wykorzystywał w działaniach wojennych. We wrześniu 1938. w stopniu podporucznika powrócił do pracy w cywilu, do Izby Pomiarów w starachowickiej fabryce. Po kilku miesiącach przeniósł się do biura konstrukcyjnego narzędziowni. Ta praca wymagała wiedzy fachowej, ale również skrupulatności i dokładności. Umiejętności nabyte w tej fabryce wykorzystał w działaniach operacyjnych i precyzyjnym planowaniu akcji.

We wrześniu 1939r. był już ukształtowanym, doskonale wyszkolonym 23-letnim Polakiem WP, o dużych umiejętnościach bojowych, gotowym dla Ojczyzny podjąć najtrudniejsze zadania. KAMPANIA WRZEŚNIOWA Działalność Antoniego Hedy od września 1939r. jest tematem wielu publikacji. Bohater spisał wspomnienia i opublikował je, ale jego historię opisują również naukowcy i towarzysze broni. Jego dokonaniem można by obdzielić wielu...

W kampanii wrześniowej był wzorowym żołnierzem. Brał czynny udział w jednej z ważniejszych bitew września--pod Iłżą., wymienioną na Grobie Nieznanego Żołnierza w Warszawie. Polskie oddziały południowego zgrupowania Armii

„Prusy” zostały tu rozbite po heroicznej dwudniowej walce przez niemiecki pancerno-motorowy XV Korpus Lekki. Antoni Heda walczył w 12 Dywizji Piechoty, w szeregach 51 pułku Piechoty Strzelców Kresowych z Brzeżan pod dowództwem ppłk Emila Fieldorfa „Nila”. Jego zgrupowanie nacierało na wroga od strony Rzechowa. Oddziały te został zdziesiątkowane. Poległych pogrzebano w pobliskim lesie. W ubiegłym roku tj. w 2018 r. ekshumowano 139 żołnierzy i z honorami pochowano na cmentarzu w Grabowcu. Ceremonię przygotował IPN i władze gminy Rzecznów, a wśród uczestników wyróżniała się reprezentacja działającego w Łży od 2005r. Stowarzyszenia Rekonstrukcji Historycznej 51 Pułku Piechoty Strzelców Kresowych, Z uwagi na liczne straty dowództwo 12 Dywizji Piechoty podjęło decyzję o rozpuszczeniu wojska. Do Małomierzyc dotarła nieprawdziwa wiadomość, że wśród poległych jest również Antoni Heda. Ci, którzy przeżyli, grupkami przedostawali się na Lubelszczyznę. Antoni Heda przeprowił się przez Wisłę i dołączył do zgrupowania gen. Franciszka Kleeberga, które pod Kockiem stoczyło ostatnią bitwę kampanii wrześniowej. Zacięte walki przerwała decyzja dowódcy o kapitulacji z powodu braku amunicji. Antoni Heda bardzo przeżył słowa generała F.

Kleeberga skierowane do swoich żołnierzy:
„Przywilejem dowódcy jest brać odpowiedzialność na siebie. Dziś biore ją w tej najcięższej chwili — każąc zaprzestać dalszej bezcelowej walki, by nie przelewać krwi żołnierskiej nadaremnie.”
Te słowa stały się wytyczną w jego działaniach dowódczych. Nigdy nie przelewał krwi swych żołnierzy, a każdą akcję opracowywał tak, by straty były minimalne.

KONSPIRACJA

Po powrocie na ziemię iłżecką podjął działalność konspiracyjną. Początkowo w Skarżysku i Starachowicach, potem w Iłży. Był członkiem organizacji Orła Białego i Związku Walki Zbrojnej. Przyjął pseudonim „Szary”. W lipcu 1940r. Antoni Heda i Antoni Dziura zostają schwytani przez radzieckich pograniczników, uwięzieni przez sowietów w Brześciu i skazani na 7 lat łagrów za nielegalne przekroczenie granicy. W więzieniu przebywali do 22 czerwca 1941r. i wydostali się na wolność po ataku wojsk niemieckich na twierdzę brzeską. Antoni Heda wolnością nie cieszył się długo. Został schwytany przez niemiecką żandarmerię. Z powodu braku dokumentów, został osadzony w niemieckim obozie dla jeńców radzieckich Stalag 107 pod gołym niebem. Na skrawku ziemi stłoczono 140 tys. jeńców. Cudem udało mu się przeżyć i wydostać z obozu w beczce obierzyn.

Po powrocie w rodzinne strony w połowie 1942 roku objął dowództwo iłżeckiego Podobwodu „Dolina” Armii Krajowej. Jego oddział wykonywał akcje sabotażowe, utrudniające funkcjonowanie Niemców na naszym terenie. Drugim zadaniem było poprawianie bytu ludności cywilnej. Niszczono biura werbunkowe na roboty do Niemiec i dokumenty kontyngentowe na zboże. „Szary” pragnął jednak otwartej walki z wrogiem. Kiedy trzech jego podwładni znaleźli się w gestapowskim więzieniu w Starachowicach, postanowił działać. 6 sierpnia 1943 poprowadził brawurową akcję i bez strat własnych oddziału uwolnił wszystkich ok. 80 aresztowanych. Z 60 z nich, którzy nie chcieli wracać do domów, utworzył oddział, co przyczyniło się do udzielenia mu przez komendę Okręgu Kielecko-Radomskiego AK zgody na przejście do partyzantki.

PARTYZANTKA

Antoni Heda „Szary” od razu ustalił „kodeks partyzanta”. Był charyzmatycznym dowódcą bardzo wymagającym. Wprowadził żelazną dyscyplinę, karał za przewinienia, nie znosił kłamstwa ani lizusostwa. Ustalał rygorystyczny porządek dnia, zawsze zaczynający się wspólną modlitwą. Co niedzielę partyzanci uczestniczyli w polowej mszy świętej. Wprowadził ujednoczone umundurowanie- znakiem rozpoznawczym

„Szaraków” były czarne berety. Kontrolował spożywanie alkoholu i wprowadził wspólne spożywanie posiłków „z jednego kotła”. Regularnie wypłacał żołd, dlatego liczebność jego oddziału szybko wzrastała. Gruntownie szkolił swoich żołnierzy. Jego oddział szybko stał się wysmienicie wyszkolony, zdyscyplinowany o wysokim poziomie moralnym. Dla zapewnienia bezpieczeństwa swoim podwładnym zbudował struktury lokalnego wywiadu oraz zorganizował kryjówki i podziemne szpitaliki. Jego podkomendni ufali mu bezgranicznie, był dla nich autorytetem. O żołnierzy dbał jak o rodzinę. Kiedy byli w zagrożeniu, natychmiast spieszył im z pomocą, czego przykładem jest finezyjna akcja odbicia z więzienia w Końskich trzech schwytanych przez Niemców partyzantów Jego oddziału.

W ciągu zaledwie kilku miesięcy „Szaracy” zadali Niemcom znaczne straty. Poprzedzone wywiadem, świetnie przygotowane, wręcz wyreżyserowane przez dowódcę akcje w Pakoślawiu, Gozdawie, Siennie, Lubieni zakończyły się sukcesem bez straty w ludziach. Legendę oddziału umacniały akcje pozyskania odzieży w Lipsku i żywości z magazynów „Społem” w Skarżysku. Szerokim echem rozniósł się wieść o brawurowej akcji pozyskania pieniędzy z kasy Zakładów Zbrojeniowych w

Starachowicach. Dobrze chroniona fabryka wytwarzała amunicję na potrzeby Wehrmachtu. „Szary” opracował podstępny plan zdobycia gotówki bez jednego wystrzału. Udając niemiecką inspekcję trzynastoosobowa grupa pod jego dowództwem, rozbroiła strażników. Niemożliwe stało się możliwym. Pozyskane dwa miliony złotych na długo zapewniły utrzymanie oddziału i wypłatę żołdu partyzantom. Kunszt przywódczy i logistyczny został doceniony i Antoni Heda awansowany został na porucznika. Prowadzone działania szybko spustoszyły magazyny amunicji oddziału. Porucznik Antoni Heda obawiał się powtórzenia sytuacji spod Kocka. Po otrzymaniu z wywiadu informacji o kolejowym transporcie amunicji szybko przygotował zasadzkę na stacji Wólka Plebańska. Bez strat własnych zdobyto wówczas ok. 500 tysięcy sztuk amunicji oraz ponad tonę ładunków wybuchowych. „Szary” był więc nie tylko świetnym strategiem, ale i osobiście dowodził tymi akcjami. Antoni Heda dbał o dobre relacje oddziału z okolicznymi mieszkańcami. Zakładał obozowiska w ostępach leśnych, by nie narażać ludności cywilnej na krwawy odwet Niemców. Często stacjonował w leśniczówce Klepacze, gdzie dziś jest Partyzancka Izba Jego Pamięci. Zaplecze aprowizacyjne oddziału

stanowiły zakłady i majątki ziemskie administrowane przez okupanta. Oddział „Szarego” nie dopuszczał się bezprawnej konfiskaty mienia, wręcz przeciwnie zdobytą w akcjach żywnością dzielił się z mieszkańcami wiosek. Antoni Heda stawał w obronie gnębitej przez okupanta cywilnej ludności kielecczyny. Przybył ze zbroją pomocą mieszkańcom Błazin, Pakosławia, a w późniejszym okresie Radoszyc. Razem z oddziałem Jana Piwnika „Ponurego” zlikwidował w Marculach okrutnego gestapowca Kruegera. „Szarego” bali się Niemcy, ale również Polacy, którzy sprzyjali okupantom lub ferowali poglądy lewicowe. Antoni Heda był bezwzględny dla zdrajców i kolaborantów. Za sympatyzowanie z Niemcami kobietom golono głowy. Za współpracę z wrogiem wymierzano karę chłosty. Za udowodnioną zdradę groziła śmierć. Wyrok śmierci wykonano między innymi na Marianie Koci. Gdy front wschodni zbliżał się do Wisły przystąpiono do odtwarzania regularnych jednostek Wojska Polskiego, by wyzwalać tereny spod okupacji niemieckiej i witać wkraczające oddziały radzieckie z pozycji gospodarzy. Oddział dowodzony przez „Szarego” został przekształcony w batalion 3 Pułku, a nasz bohater został jego dowódcą dopiero po awansie na kapitana. W okresie akcji "Burza" batalion ten walczył m.in. pod

Radoszycami, Trawnnikami i Szewcami. Po zwycięskiej walce pod Piecykami „Szary” został mianowany dowódcą 3 Pułku Piechoty Legionów AK. Ostatnią walkę pułk ten stoczył 5 listopada 1944r. w rejonie Piekła Niekłańskiego, i która zakończyła się jego rozbiciem.

14 listopada 1944r. kpt. Antoni Heda, podobnie jak w 1939r. gen. Kleeberg podjął decyzję o zaprzestaniu dalszej walki i wydał rozkaz demobilizacji.

19 stycznia 1945 roku generał Leopold Okulicki wydał rozkaz o rozwiązaniu Armii Krajowej i do swoich żołnierzy zwrócił się słowami:

„Żołnierze Armii Krajowej! Daję Wam ostatni rozkaz. Dalszą swoją pracę i działalność prowadźcie w duchu odzyskania pełnej niepodległości Państwa i ochrony ludności polskiej przed zagładą. (...) W tym działaniu każdy z Was musi być dla siebie dowódcą.”

Antoni Heda wypełnił ten rozkaz dosłownie.

ŻOŁNIERZ WYKLĘTY
Po wkroczeniu wojsk sowieckich pozostał w konspiracji, ale do marca 1945r. poświęcił czas rodzinie i nie prowadził działań przeciwko „nowej” władzy.

Aresztowanie i podstępne wywiezienie dowódcy AK gen. Okulickiego i 15 oficerów do Moskwy potraktował jak zdradę. Antoni Heda chwycił za broń. Jego oddział we wsi Podkońce koło Iłży zlikwidował Stefana Furę, oficera Publicznego Urzędu Bezpieczeństwa

Publicznego w Radomiu,
byłego żołnierza AL. i GL.
Później wyrok śmierci
wykonano na oficerze AK
Bolesławie Czerwińskim
ps. "Wir" za to, że major
po ogłoszeniu amnestii
oddał się w ręce Urzędu
Bezpieczeństwa i ujawnił
magazyny broni należące
do partyzantów. Starając
się schwytać „Szarego”
ubecy aresztowali jego
rodzinę. Dwóch braci
straciło życie. Przez całą
Polskę przetoczyły się fale
aresztowań akowców.
Więzienia zapełniły się
wrogami nowej władzy
ludowej.

„Szary” słynął z
brawurowych akcji
rozbicia więzień w czasie
wojny. Opracował więc
zuchwały plan uwolnienia
więźniów z
komunistycznego
więzienia w Kielcach. Ta
najgłośniejsza akcja
operacyjna zbrojnego
podziemia Kielecczyny
była prawdziwym
majstersztykiem. W nocy
z 4 na 5 sierpnia 1945 r.
rozbito 52 spośród 56 cel
i wolność odzyskało
ponad 300 więźniów. W
akcji zginęło tylko dwóch
żołnierzy kieleckiego
podziemia. Heda został
ranny w trakcie rozbijania
jednej z bram
więziennych - odłamek
utkwiał mu w kolanie,
powodując długotrwałą
kontuzję. Po akcji w
Kielcach zaprzestał
działalności
konspiracyjnej.
„Szary” długo
poszukiwany był przez UB
i MO. Mimo zmiany
nazwiska na Wiśniewski,
wielokrotnych
przeprowadzek został w
1948r. aresztowany w
Gdyni. Prawdopodobnie
został wydany przez

przyjaciela. Był wielokrotnie przesłuchiwany. Wziął odpowiedzialność za wydane wyroki śmierci, lecz nie chciał współpracować z UB. Pozostał niezłomnym. W grudniu 1949 roku rozpoczął się proces „Szarego”. Akt oskarżenia składał się z 7 „grzechów” przeciwko władzy ludowej. 4 stycznia 1950 roku ogłoszony został wyrok skazujący Antoniego Hedę na śmierć. W kwietniu 1950 roku nasz bohater został ułaskawiony dekretem ówczesnego prezydenta Bolesława Bieruta. Karę śmierci zmieniono na dożywocie. W 1956 roku Antoni Heda został objęty amnestią i po ośmiu latach w celi wyszedł na wolność, na warunkowe zwolnienie. Realia życia w komunistycznej Polsce sprawiły, że Uwolniony, nie czuł się „wolnym”. Wkroczył na ścieżkę walki o wolność Polski. Zamienił jednak karabin na słowa. „Szary” nigdy nie bał się mówić prawdy i głośno wyrażał swoje opinie. Przez wiele lat był doradcą kardynała Stefana Wyszyńskiego. W dalszym ciągu prowadził działalność niepodległościową, działając w NSZZ „Solidarność”. Komunistyczna władza obawiała się jego zdolności, doświadczenia, odwagi a przede wszystkim autorytetu. Był ciągle inwigilowany, a z chwilą wprowadzenia stanu wojennego został internowany.

AKTYWISTA SPOŁECZNIK
W wolnej Polsce też

wyzaczył sobie bojowe zadanie - zjednoczenia organizacji kombatantckich. Tak powstała Światowa Federacja Polskich Kombatantów, której został prezesem. Za zasługi odznaczony został między innymi dwukrotnie krzyżem Virtuti Militari i Krzyżem Walecznych oraz Gwiazdą Wytrwałości. W 2006 roku prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Lech Kaczyński, awansował Antoniego Hedę „Szarego” na stopień generała brygady. Mimo licznych odznaczeń i szlifów generalskich nigdy nie zapomniał o swoich podkomendnych. Nieprzerwanie, do ostatnich swych dni uczestniczył w uroczystościach rocznicowych upamiętniających walki jego oddziałów i przeprowadzone akcje zbrojne. Otrzymał honorowe obywatelstwo Iłży i wielu miejscowości województwa świętokrzyskiego. Często gościł na swej rodzinnej ziemi i był bardzo z nią związany. To właśnie do iłżeckiego kościoła WNMP ofiarował jako wotum dziękczynne swój krzyż Virtuti Militari, a kościółek w Małomierzycach wybrał na strażnicę sztandaru „Szaraków”. Zmarł 14 lutego 2008 roku w 66 rocznicę utworzenia Armii Krajowej. Legendarnego partyzanta, żołnierza wyklętego, niezłomnego orędownika wolnej Polski żegnały tysiące osób. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej odznaczył pośmiertnie

generała brygady w
stanie spoczynku
Antoniego Hede
„Szarego” Krzyżem
Komandorskim z Gwiazdą
Orderu Odrodzenia Polski.
29 lutego 2008 Sejm 6
kadencji na swoim 9
posiedzeniu uczcił pamięć
generała Antoniego Hedy
„Szarego” minutą ciszy.
Marszałek Sejmu
powiedział wtedy:
„(...) Żegnamy więc
dzisiaj wielkiego Polaka,
wielkiego patriotę i
jednego z
najdzielniejszych ludzi
podziemia okresu
okupacji i okresu
powojennego.”

Generał brygady Antoni
Heda -Szary przez całe
życie był wierny dewizie
„Bóg Honor Ojczyzna”.
Ten charyzmatyczny
dowódca, znany z odwagi,
brawurowych akcji cieszył
się ogromnym
szacunkiem w
środkach
niepodległościowych i
kombatanckich. Nie
szczędził wysiłku na
spotkania z młodzieżą, by
prostować zawiłe karty
historii. W 1996 r. na
Wykusie zapytany przez
harcerzy - „Czy warto
było walczyć z tak silnym
okupantem (...)?”
Antoni Heda -Szary
wówczas odpowiedział:

" Moi drodzy, my Polacy
nie byliśmy i nie jesteśmy
narodem skundlonym.
Jesteśmy narodem
heroicznym i dlatego
poszliśmy walczyć (...)" .

Był więc
niekwestionowanym
autorytetem dla
wszystkich Polaków,
przede wszystkim z racji
umiejętności dowódczych,

prawości charakteru i bezkompromisowej postawy. W kampanii wrześniowej służył w oddziałach wspaniałych dowódców: ppłk. E. Fieldorfa i gen. F. Kleeberga, brał z nich przykład i sam wkrótce stał się charyzmatycznym dowódcą, którego szanują do dziś jego podkomendni. Przez całe życie był obrońcą wolnej Polski oraz współtwórcą najlepszych kart Jej historii. W pełni zasługuje na wpis do panteonu „Żołnierzy w służbie historii”.

Film o postaci

<https://www.youtube.com/watch?v=Z1lqcbWi0c>

Wykorzystane źródła

Bibliografia
A.Heda -Szary:
„Wspomnienia „Szarego”
Oficyna Wydawnicza
RYTM, 2016
S. Piątkowski, M.
Sołtysiak: „Antoni Heda
Szary” Muzeum Historii
Kielc, 2014
I. Zając: Praca
magisterska „Antoni Heda
„Szary”” WSP Kielce
2011,
A. Zawilski: Bitwy
polskiego września.
Wydawnictwo Znak,
2009,
Wywiady:
Wywiad z Teresą Hedą -
Snopkiewicz - córką
bohatera
Wywiad z kpt. Tadeuszem
Sułowskim -
kombatantem,
partyzantem z oddziału
„Szarego”

Wywiad z ppłk. d.s.
Wojciechem Fabianem ze
Światowej Federacji
Polskich Kombatantów
Wywiad z Ryszardem
Wójcikiem - historykiem z
Warszawy

Rozmowy z mieszkańcami
Małomierzyc, Chwałowic i
Iłży.

Strony internetowe:
www.bip.ipn.gov.pl
[http://www.strzelcy-kreso
wi.pl/](http://www.strzelcy-kresowi.pl/)
